

Zpravodaj Klubu čtenářů Bohumila Hrabala

N Y M B U R S K Ý

PÁBITEĽ

číslo 40

RODINNÉ PERIPETIE KOLEM DIVADLA

Maryška, Francin, Pepin a Bogan na prknech, která znamenají svět

Ačkoliv Bohumil Hrabal nenapsal žádnou divadelní hru, patří mezi velmi často hrané autory. Proč je tomu tak, vysvětloval u příležitosti uvedení inscenace *Obsluhoval jsem anglického krále* v roce 1998 na jevišti Národního divadla Petr Oslzlý:

„Psal strašně silné příběhy. Setkával se s nimi a naslouchal jim v hospodách, čerpal je z událostí a vyprávění vlastní rodiny. Zachycuje každý z nich na konci kratší či delší řady, na jejímž začátku byla skutečná událost či inspirace vzešlá z reality, která se proměnila v příběh, jenž žil svým životem – „životem příběhu“ - znovu a znovu byl převyprávován. Jeho příběhy tak získávají téměř archetypické rysy. Jsou v nich obsaženy základní zkušenosti jedinců i celé české komunity, avšak oděny v úchvatnou jedinečnost. Nesporně jedna výrazná linie současného divadla jde cestou silných příběhů. Lidé milují příběhy, je v nich naše paměť. Je lákavé je na divadlo převádět a potřebné skrze divadlo vyprávět. Druhým důvodem, proč Hrabalova díla vyvolávají v divadelnicích potřebu, aby byla adaptována do scénické podoby, je jejich obrazové vidění. Hrabal vypráví své příběhy v obrazech. Je výzvou pokusit se transponovat tyto literární obrazy do obrazů scénických...“

Jako úplně první zvolil v roce 1966 k drammatizaci Ostře sledované vlaky Saša Lichý - uvedeny byly v jeho režii v Divadle Petra Bezruče v Ostravě, vzápětí ještě v Chebu. Následovalo Pábení v Divadle pracujících v Gottwaldově (1970). Po sedmileté přestávce přicházejí Postřižiny v Divadle na okraji (1977), Bambini di Praga v Divadle Na zábradlí a v Činoherním studiu JAMU (1978)... Od té doby se hrabalovské inscenace objevují na profesionálních i amatérských jevištích ve velmi husté frekvenci. Bohumil Hrabal patří mezi nejhranější novodobé autory.

V Kličkách na kapesníku Bohumil Hrabal říká: „...to, co jsem napsal, už mě pak vůbec nezajímá.“ A v tomto duchu se choval i k uváděným divadelním inscenacím podle svých předloh. Jen velmi zřídka se nechal přemluvit, aby se zúčastnil premiéry či divadelního představení.

Na druhou stranu je docela podivuhod-

pivovaru, Marie Kiliánová. Můžeme se domnívat, že jí toto místo opatřil František Hrabal, jenž tady zastával místo hlavního účetního a který se s Maryškou 7. února 1916, před svědky Bedřichem Zapletalem, majitelem tiskárny v Polné, a Josefem Doubkem, soukromníkem, v polenském chrámu Nanebevzetí Panny Marie oženil.

Marie Hrabalová v inscenaci *DS Hálek Pygmalion* (G. B. Shaw) v roce 1955 (zleva: Marie Hrabalová - paní Higginsová, Stanislav Holík, Jiří Janoušek, Dagmar Polzová, Ferdinand Leopold).

né, že se Hrabal nikdy nepokusil divadelní hru napsat. K divadlu měl totiž velmi blízko. Vždyť od svého útlého dětství s ním přicházel téměř každodenně do kontaktu.

Připomeňme si, jak to vlastně v rodině Hrabalových s divadlem bylo.

Koncem roku 1915 přichází do Polné, na místo pomocné účetní v měšťanském

Marie Kiliánová přišla do Polné jako svobodná matka - její syn Bohumil se jí narodil 28. března 1914 v Židenicích jako nemanželský. Do věku tří let se tam o něj starali prarodiče.

František Hrabal dal úředně písemným prohlášením 26. prosince 1916 Bohouškovi příjmení Hrabal a přijal ho za vlastního. Tehdy jej také ze Židenic přestěhovali

do Polné, kde bydleli v podnájmu v domě č. 130 v Poděbradově ulici u Antonína Marase. Dne 25. září 1917 se jim narodil syn Břetislav.

Maryška Hrabalová byla velmi společenská a brzy si v Polné našla přátele. Především to byla její láska k divadlu, která ji sblížila se zdejšími ochotníky. „Zejména to byli manželé Zapletalovi, hlavní protagonisté divadelního spolku Jiří Poděbradský,“ říká polenský historik Jan Prchal. „Tiskař Bedřich Zapletal byl v roce 1906 zvolen jednatelem spolku a v období 1899 až 1918 účinkoval třiapadesátkrát. Jeho manželka Emanuela sehrála ve stejném období čtyřicet jedno představení a několikrát se na divadelních prknech objevil i jejich syn Jan Zapletal. V posledním válečném roce nastalo v kulturním dění všeobecné oživení, a to i u polenských ochotníků. Během roku nazkoušeli sedm divadelních her, kterými se představili na deseti večerech. A právě v tomto období se uplatňuje herecký talent Maryšky Hrabalové, která dostává příležitost zahrát si téměř ve všech představeních, které Polenští hráli v hostinci U Slovana na Husově náměstí. Po jejím boku hraje několikrát i Francin.“

Když 16. května 1918, s reprízami 20. a 26. května, uvedli polenští ochotníci jako slavnostní představení k padesátému výročí založení Národního divadla v Praze Jiráskovu Vojnarku, zahrál si po boku „tetičky“ Emanuely Zapletalové, v hlavní roli, i čtyřletý Bohoušek Hrabal pětiletého Jeníka Vojnara. Ve stejné inscenaci hrál Francin Hrabal roli muzikanta Brožka.

Pravděpodobně v červenci 1919 se Hrabalovi stěhují z Polné do Nymburka, kde František dostává místo správce pivovaru.

Přátelská pouta s polenskými ochotníky však zprerthána nejsou. Svědčí o tom korespondence i další divadelní kontakty.

První dopis „*Slavnému Ochotnickému spolku Jiří Poděbradský*“ píše Maryška krátce po přestěhování - 6. srpna 1919: „*Mnoho a mnoho srdečných pozdravů a vzpomínek z našeho nového působiště! Současně děkujeme za krásnou kyticí, kterou jsme od Vás, velectění, na rozloučenou dostali. Jak mile nás tato překvapila, jak těžko vypsat z dojmu, který na nás učinilo toto jemné rozloučení, zanechá trvalé vzpomínky na Váš milý spolek, k němuž jsme oba s láskou lnuli. Vždyť okamžiky ve Vašem středu strávené, náležejí k těm nejpeknějším, které jsme v Polné zažili. Ve Vašem dalším podnikání přejeme mnoho zdaru a těšíme se, že zase alespoň na okamžik zúčastníme se těch radostí, které jsou tak blízké Vám jako nám. Na zdar! Vám zcela oddaní Hrabalovi.*“

V roce 1924 hostuje 30. března Marie Hrabalová v Polné v představení Geysir v roli vychovatelky Loly (ve stejné roli si přesně o rok později - 29. března - zahrála i v hálkovské inscenaci), v roce 1925 hostuje opět ve hře Náměsíčný, s níž se soubor Jiří Poděbradský zúčastnil soutěže ochotnických spolků v Jihlavě a získal první ce-

nu. V roce 1929 hostoval nymburský spolek Hálek 13. a 14. července v Polné. V dobovém zápisu v „*pamětní knize města Polná*“ se dočítáme: „*13. a 14. července pozvali si ochotníci divadlo ochotnické z Nymburka (kdež hráli také p. Hrabal a pí. Hrabalová, býv. účetní pivovaru). Byl tu dáván kus Soubor lásky. Vybráno bylo 2 214 K. Ježto hostili obědem, večerí a večirkem nymburské hosty, byl deficit 27.5 K.*“ Podle hálkovských záznamů ale v Polné hráli Soubor lásky jen 13. července, v den následující frašku Františka Arnolda To neznáte Hadimršku.

Inhned po přestěhování do Nymburka se oba manželé Hrabalovi stávají členy nymburského ochotnického spolku Hálek.

V Nymburce mělo divadlo nejen obrovské divácké zázemí, ale především dlouhou tradici. Už od počátku devatenáctého století sem zajížděly herecké společnosti a nacházely zde vděčné obecenstvo. Není divu, že již v letech 1820 až 1860 se dávaly dohromady skupiny vlastenců, které čas od času nazkoušely divadelní představení. Hrálo se v hostincích U Černého orla, U Klecanských či U Bílého beránka.

O prázdninách roku 1860 získal Ludvík Rubinger pro divadelní myšlenku skupinu studentů a nacvičil s nimi tehdy velmi populární divadelní hru Václava Klimenta Klicpery Divotvorný klobouk. V podmínkách velmi skromných se záměr nad očekávání vydařil. Hráli v chodbě staré obecné školy v prvním poschodí bývalého kláštera, a protože do ní vedlo jen jedno schodiště, lezli herci do přílehlé místnosti zvenku po žebříku.

Do skončení roku 1860 sehráli dalších šest představení, ovšem v hostinci U Černého orla, neboť okresní školní rada nedovolila používat k divadelním produkcím prostory školní. Teprve v následujícím roce získává spolek do pronájmu první poschodí bývalého kláštera, jež doposud sloužilo jako skladiště, šatlava a márnice pro sebevrahy a utopence a které si spolek vlastními silami zadaptoval. To už sehráli sedmnáct představení, v roce 1862 patnáct. Za první desetiletí sehráli nymburští ochotníci osmdesát pět představení. Od roku 1877 nese spolek a posléze i jeho divadlo jméno básníka Vítězslava Háлка.

Toto nové divadlo si spolek vybudoval z vlastních zdrojů a vlastním přičiněním v roce 1936. Moderní budova, která slouží dodnes, byla vystavěna na místě divadla původního v klášteře, ovšem v moderním kubistickém stylu.

Kromě Háلكu se divadlu v Nymburce věnovaly i další spolky: v suterénu Husova sboru (včetně loutkového) soubor církve československé, v Národním domě mladí národní socialisté, v Dělnickém domě dělnický soubor Unie, spolek Přemysl v Katolickém domě (rovněž i loutkové), členové tenisového klubu v sále cukrovaru, studentský spolek Polaban na Ostrově, sokolové v sokolovně či komunisti v restauraci Cejповna. V Tanečních hodinách pro starší

a pokročilé o tom v literární nadsázce Bohumil Hrabal píše:

„...a já jsem jí vykládal o tom, jak v našem městečku je dvaatřicet hospod a ve dvaceti osmi jsou slečny, jak celý město šli po divadle, že je celkem pět divadel, nejlepší kousky ale hráli v Katolickém domě, kde byl kočovský spolek Přemysl, největší úspěch měla mexická hra El Tygro, hlavní úlohu hrál tenkrát čeledín Kopecký, kterej ale před premiérou, když nakládal posekanej jetel, tak se ztrhl, natahovali ho na žebřík, museli ho těsně před představením našlapat, bylo to potom krásný, ale jen ten čeledín při vyznání lásky poklekl, už nemohl vstát, ale zato zpíval El Tygra s ohromným citem a navíc se mu rozpl poklopec, no něco z čeho baby šlely celej tejden, v Národním domě, tam zase hráli klempíři a zámečníci nejradši hry ze šlechtických kruhů, Vějíř Lady Wantochové, nebo Winterové (ve skutečnosti hrál hru Vějíř lady Windermerové spolek Hálek a Marie Hrabalová v ní měla benefici ke svému stému vystoupení), toho lorda hrál jeden malíř pisma, ale zase jak poklekl, tak se mu vytáhly kalhoty od fraku a byly vidět ty podlikačky na šňůrky, když se pak děkoval, tak ho zase vzala opona tím olůvkem do hlavy, že zůstal ležet a baby šlely, myslely, že to patří do hry, v Háلكu zase když hráli Perly panny Serafinky, tak po přestávce se režisér díval dírkou v oponě, jestli už jsou lidi na místech, a zvedl ruku, ale oponář, že byl kojenej zpěněným mlíkem, tak vytáhl oponu i s režisérem a ten režisér pak z tý vejšky spadl do hudby a lidi si libovali, to má pěkněj začátek, jindy zase hráli Radúze a Mahulenu, a ten kousek začíná ve tmě, a ten oponář z ničeho nic vytáhl tu oponu a Radúz mysl, že je opona ještě dole, tak se ptal, Mahuleno, kde jsi? a Mahulena z větví odpověděla, V prdeli, a lidi zase se radovali, že to bude něco pikantního, ze života, ale ten oponář, když viděl, co natopil, vzal za provaz a ten se přetrhl a opona sletěla a přiskřípla Radúzovi hlavu a ten oponář rozsvítil v sále a vystrčil hlavu z opony a křičel, von se přetrh provaz, no ohromný úspěch měla tahle Mahulena, největší úspěch měl Sen noci svatojánské, jak to hráli v Katolickém domě, hráli jen členové Přemysla, tak všichni se nechali voholit, ta co hrála tu vilu, tak dostala ischias, protože se to hrálo v zimě, ty rusálky, když poskakovaly, počítaly si a svítily si baterkama, ale pak ten, co hrál s tou oslí hlavou, spadl do propadliště a křičel, jó, jó! a lidi tleskali na otevřený scéně...“

V roce 1970 napsal B. H. pro časopis Amatérská scéna (mimořádné vydání ke 110. výročí divadelního souboru Hálek) vzpomínku laděnou vážně:

„...že v Nymburce se v tom mém čtvrtstoletí hrávalo divadlo nejen v Háلكu, ale i v Dělnickém domě a v Domě Národním, dobré divadlo i v kočovském spolku Přemysl v Katolickém domě, divadlo pod Husovým sborem... kdežto dneska se už divadlo nehraje nikde. Vím a chápu, že televize vytlačila onu touhu dělat divadlo sám ze sebe a pro

sebe a pro svoje diváky, ale je to ta lítost z celého našeho života, že jsme ochotnické divadlo lehce vyměnili za pouhé divání se, za pouhé pasivní statování u obrazovky, kde všechno už za nás dělají jiní. Proto jsem rád, že alespoň Hálek zase bude hrát divadlo a žít divadlu, ve kterém moje matka a můj otec hráli více než čtvrt století, divadlu, ve kterém jsem i já zkusil zahrát hlavní úlohu v „Milovat není jen mít rád“, divadlu, ve kterém můj slavný strýc zahrál vězně ve „Dvaasedmdesátce“. Jsem tedy rád, že v Nymburce se navázala alespoň jedna přetržená tkanička s minulostí...”

Jak se Bohumil Hrabal zmiňuje, za druhé světové války, pod vlivem své matky, která si přála, aby se rovněž on věnoval divadlu, se stal členem tzv. Souboru mladých, který při divadelním spolku Hálek založili studenti reálky a někteří posluchači vysokých škol, po jejich uzavření pracující zejména na dráze.

Hrál Dona Juana ve hře S. Kadlece (podle Goldonih) Milovat není jen mít rád v režii pozdějšího známého režiséra a dramaturga Jaroslava Kotouče. Premiéra (a jediné představení) se uskutečnila 18. března 1944.

„Při zkouškách jsem stále doufal, že onemocním těsně před premiérou, ale nestalo se to a byl jsem blízek smrti, když se přede mnou rozhrnula opona, posvítily na mne reflektory a já po chvíli rozeznával v prvních řadách tváře lidí z městečka a napjatou tvář své matky, která si tak přála, abych hrál i já divadlo, které ona hrála celý život a měla ho tak ráda, že chodila do zkoušek i s horečkou, a před těmi všemi jsem musel koktat svůj text. Dodnes se mi zdává v těch nejhrůznějších snech, že stojím před naplněným hledištěm a hraju divadlo, a ještě dnes si živě vybavuji ty zděšené obličejce,“ vzpomínal na epizodu z prken, co znamená svět.

Podle vyprávění pamětníka, celoživotního hálkovského herce a režiséra Jana Paulů, měla premiéra této inscenace dohru i mezi diváky. Paní Hrabalová se po skončení představení vztyčila z čestného sedadla v první řadě a pateticky prohlásila na adresu hereckých schopností svého syna: „Raděj jsem tě měla zastudit!“

Vícekrát už Bohumil Hrabal v Hálkově divadle nevystupoval.

Nicméně na jevišti se ještě objevil. Říkal, že když pracoval mezi 18. únorem 1959 a 31. prosincem 1961 v libeňském Divadle S. K. Neumanna jako kulisák, stanul jedinkrát na scéně jako jeden z davu, který volá Vivat! Ve skutečnosti vystoupil jako statista několikrát,

například ve Třech mušketýrech (1961).

Ale i práce kulisáka, stejně jako všechno, co doposud dělal, budoucího spisovatele oslovovala a vzrušovala. Ústy své manželky Pipsi vypráví v novele Vita Nuova o svém prvním úkolu při zájezdovém představení v Lounech: „... jak tam stál v provazišti sám a sám rukama pořád ohmatával ty tkalouny ty značky na provazech tahů a nikdy nezažil v životě tu chvíli když tady byl ten přesný čas kdy uvolnil šnáp a táhnul provazy jak jeden stoupal vzhůru a druhý dolů jak trnul ale pak přece nahmatal ten tkaloun a zastavil tahy a trnul pět vteřin ale opravdu tam na jevišti se osvětlila telefonní budka a opravdu tam vběhl Edy a hlásil na policii že v jeho bytě jsou dva Italové na černo a pak Edy zase vyběhl z budky světlo tam zhaslo a můj muž zpacino zase ve tmě stáhnul jeden provaz zatímco ten druhý šel nahoru a velký provaz mu do dlaně vjel s tkalounem který byl znamením že už dost...”

Ve vzpomínce v Amatérské scéně Hrabal rovněž píše o jednom divadelním vystoupení strýce Pepina. Ten se samozřejmě kolem divadla motal. Především proto, že oba manželé Hrabalovi trávili v divadle spoustu času a on chodil s nimi, ale také proto, že nesměl chybět nikde, kde se něco dělo. Pro jeho neschopnost podřídit se pevnému řádu divadelního textu ho ale žádný režisér nechtěl obsadit. Tak v divadle fungoval jako „tady něco podrž“ nebo „něco přines“. Zahrál si jedinkrát - nemluvicí roli sputaného vězně v divadelní hře Františka Langera Dvaasedmdesátka. Představení se uskutečnilo 20. března 1938 a Marja Hrabalová v něm hrála roli Marty a František Hrabal roli Úředníka.

Jinak ovšem Josef Hrabal, jak ho pamatují, by jistě na jeviště patřil. Souhlasím s Bohumilem Hrabalem, že „Pepin byl vysloveně ta figura jako Chaplin, jako Lupino Lane, jako Frigo.“ Hrabal o něm v rozhovoru s László Szigitim v kličkách na kapesníku hovoří takto: „No jo, ale on dovedl i hrát, on dovedl i tančit. Strýc dovedl tančit vynikajícím způsobem, ale tančil tak, jak tančí pomatení, vite, spíš tak, jako se tančí dneska, tak podle rytmu hudby strýc tančival tenkrát. A strýc byl i ka-

talyzátor jazykový, protože uměl kupodivu své myšlenky formulovat a dovedl ten svůj humor kořenit jistými moralismy. Byla to moje Múza přestojená za obuvníka a sladovníka.“

Ale vraťme se do roku 1919, kdy se Hrabalovi přestěhovali do Nymburka a téměř okamžitě se stali členy divadelního spolku Hálek.

Poprvé se Maryša Hrabalová (jak je uvedena na plakátu) nymburskému publiku představila v roli Beatrice v inscenaci Mandragola (Macchiavelli - Eger) v sobotu 20. března 1920. František Hrabal poprvé hrál 26. září 1920 v Magelóně J. J. Kolára roli Gonsalvia d'Asunara.

Již po osmi letech mohl spolek Marje Hrabalové (tak ji kolegové herci oslovovali a byla uváděna na plakátech) uspořádat benefiči ke stému vystoupení na prknech Hálkova divadla (do té doby absolvovala osmapadesát premiér). Bylo to ve hře Oscara Wilda Vějíř lady Windermerové (na plakátu uvedeno Windermereové) - hrálo se 2. a 11. října ve vyprodaném divadle a diváci hlavní protagonistku odměnili bouřlivými ovacemi. V Památku divadelního spolku Hálek z roku 1936 je uvedeno: „Vedle oslav rázu vážného, provedeno představení spolkové radostné při hře Vějíř lady Windermerové, ve kterém oblíbená pí Hrabalová oslavila své 100 vystoupení na jevišti Hálka.“

Hrála převážně velké role, nezřídka i po boku slavných herců, kteří v Nymburce hostovali: Karla Želenského (Tribun - 1. května 1923, Na valdštejské šachtě - 1. května 1925), Eduarda Kohouta (Druhý břeh - 9. března 1925, Mluvicí opice - 10. října 1925), Leopoldy Dostalové (O Boha - 6. listopadu 1927), Marie Ptákové a Václava Vydry (Maminka - 2. prosince 1928)...

V roce 1937 se dokonce ujala režirování: Mamá tančí - 21. března 1937, Diagnosa - 28. května 1937, Maryša - 31. října 1937, Devátá louka - 30. října 1938, Slečna

Marie Hrabalová pravděpodobně v roli Anais Beauperthuisové ve Slaměném klobouku v roce 1924.

panská - 6. listopadu 1938, Neviditelný most - 25. prosince 1938. Ve třicátých a čtyřicátých letech byla i členkou výboru divadelního spolku (členka režisérské rady, přehlizitelka účtů).

„Matka byla nesmírně šikovná v domácnosti a přitom měla zvláštní podvědomí, patřila do bohémského světa, ráda hrála divadlo, co já pamatuji, tak chodila do zkoušek, na premiéry. A vedla domácnost. Na tom malém městečku se hrálo divadlo s velkou chutí a moje matka se divadlu věnovala, měla velký talent a ten talent k divadlu je nesen tím jistým způsobem k bohemství. Matka se ráda předváděla, ráda hovořila, ráda se bavila o divadle, četla o divadle, všechny ty recenze, všechno, co se hrálo v Praze, musela také vidět. Takže k nám chodila společnost, moje matka měla několik přátel, se kterými hrála divadlo, a s velkým zájmem a zasvěcením věděli nejen to, co se hraje vůbec, jako zkrátka v pražských divadlech,“ napsal Bogan o matce v Kličkách na kapesníku.

Marie Hrabalová, jako manželka správce pivovaru, patřila v malém městě mezi „smetánku“ a tím, že byla „hvězdou“ divadelního spolku se těšila úctě a popularitě mezi širokou veřejností.

„A tak maminka každý večer před zkouškou chodila v modrém kostýmku náměstím, pod paží srolovanou úlohu, lidé ji zdravili, zastavovali se, tvořili se kolem maminky hloučky a matka se usmívala a vykládala o tom, co se bude hrát a kdo v té hře bude hrát,“ píše Hrabal v Sextánce. (Povídka Sextánka má reálný podklad v představení Hálek Sextánka /podle knihy Viléma Neubauera zdramatizovali Josef Burda a Kamil Novák/ 8. a 9. dubna 1928 v němž Marie Hrabalová hrála roli Stáni Bínové.)

Ve společenském styku byla Marie Hrabalová „milostpaní“ nebo „milostivá paní správcová“. Mezi divadelníky to ovšem byla

paní Marja a i když patřila k nejlepším, byla jen jednou z nich. Svědčí o tom i to, že, by-li to potřeba, vzala i ty nejmenší „štěky“. Byla ovšem ochotna i sestoupit s piedestalu místní divadelní divy. Na plakát silvestrovského představení v roce 1925 se nechala napsat jako Marie Nevymáchaná, na plakátu prvomájového představení pro Tábor lidu Československé strany socialistické v roce 1921 je uvedena jako Máňa Hrabalová. Do průvodu městem u příležitosti sjezdu nymburských rodáků při posvícení v roce 1935 se oblékla za babku vedoucí kozu.

Karel Marysko o Marii Hrabalové napsal (několik slov k úvaze, Haňťa press č. 18, str. 79, Praha, 1975): „...to, co budu psát, mělo,

myslím, podstatný vliv na utváření Hrabala, i když se jednalo o vliv neuvědomělý. Jeho matka, již věnoval také své nezapomenutelné stránky ve svém díle, byla věru úžasná žena (on má mnoho z ní). Nesmírně nadaná, inteligentní, měla tu smůlu, že ne-

utekla k nějaké divadelní společnosti. Byla by se vypracovala k protagonistům našeho Národního divadla, ano, zcela jistě. Paní Hrabalová byla vzor těch žen, o jakých snili naši dědové v minulém století.“

V průběhu druhé světové války už Marie Hrabalová nehrála v tak velké frekvenci, po válce už vůbec ne. Zazářila ale ještě jednou, a to v roli Paní Higginsově ve hře G. B. Showa Pygmalion. Premiéra byla 27. srpna 1954. Hrabalové Paní Higginsová si vysloužila obrovské ovace. Stejně pak při repríze následující den a v dalších reprízách 4. a 5. září, ale i 22. června 1955 v divadle Na Kovárně v Poděbradech, což bylo její úplně poslední vystoupení na veřejnosti. Se svou divadelní kariérou se rozloučila opravdu důstojně. Odehrála v ní 127 dokladovaných premiér a dvě stě devadesát představení. Dvousté představení sehrála pravděpodobně v Naších furiantech v prosinci 1932, ale není o tom v zápisech výboru zmínka.

„Paní Vášáryová ve zfilmovaném „městečku“ znamenitě vystihla jeho /Hrabalovu/ matku, paní Marju, jak si nechala paní Hrabalová říkat, když byla úspěšnou členkou ochotnického divadelního spolku Hálek v Nymburce. Pod tímto jménem ji také zahrnul místní umělec Hanuš Bohman do své sbírky „Nymburáků sebraných a vybraných“ v třicátých letech. Nazývá ji tam nymburskou Andulou Sedláčkovou a toto srovnání nebylo diktováno lokálním patriotismem. Můj muž, který není rodák z Nymburka, říká, že paní Hrabalová byla nejlepší Mrs. Higgins, jakou kdy viděl - a viděl jich několik v dobrém pražském i zahraničním provedení,“ vzpomínala v roce 2001 paní Růžena Zátková - Vondrášková, žijící ve švýcarské Basileji.

Francin se do dění v divadelním spolku zapojoval méně, nežli jeho manželka a vět-

šinou hrál jen menší role (odehrál 57 dokladovaných premiér a 134 představení). Od roku 1928 byl v různých funkcích členem výboru spolku (revizor účtů, zapisovatel, jednatel). On osobně i pivovar přispívali spolku finančně, o tom, že pro posezení herců po premiérách dodával pivovar pivo zdarma ani nemluvě.

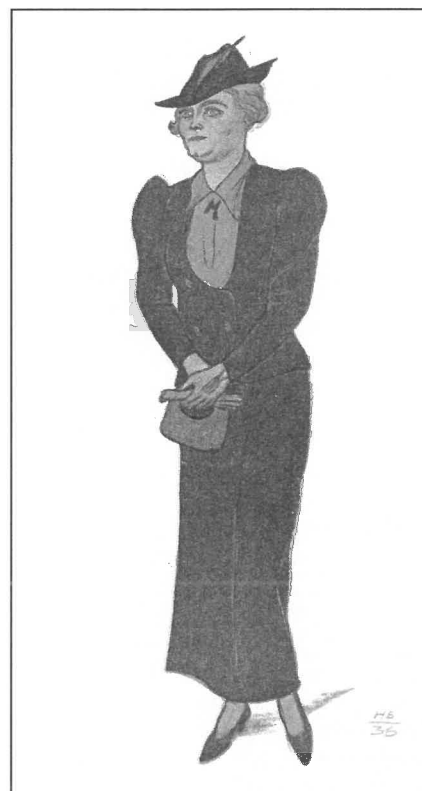
S divadlem se rozloučil 5. a 6. listopadu 1955 jako Rychtář Vobruba v Jiráskově Lucerně.

V roce 1938 napsal Bohumil Hrabal pro nymburské Občanské listy (9. 9. 1938) úvahu Okolo divadla, která velmi výmluvně dokladuje jeho vztah k divadelnímu umění.

„Divadlo jest zrcadlo momentů lidského života. Jeho podstatou pak není zachycení svět kolem nás se mechanicky pohybující, nýbrž, jakožto složky umění, jest promítnutí postav na běžící pás času, sklopení jich a v třetí průmětně ponechání je vytančení oděné pouze ve svůj charakter...“

Účelem divadla je vkládati do lidských srdcí podivuhodná semena, která klíčí v hlad po pravém umění, po člověku. Tedy divadlo se nám jeví nejen jako theomai, tj. dívám se, nýbrž jako korelát, jako výslednice lidských snah, jako teploměr zasazený do mladého, bouřného kvasu...

Divadlo má se k divákovi jako fotografický negativ k pozitivu; přicházejí zástupy a většina z nich si mnoho neodnese. Jim hra neřekla nic, jako negativ. Jsou však přítomni lidé, kteří jsou naplněni podivným fluidem, které ihned nebo až doma, třebaš někde v koutku v duši, koupají, až vyvstává jim pozitiv, tj. spouličast na etických a estetických momentech, které umělce nutily, aby hru napsal; a to jsou ti praví.“

Karikatura Marji Hrabalové od akademického malíře Hanuše Bohmana.

Přehled divadelního působení rodiny Hrabalových v divadelním spolku Hálek v Nymburce

Představení Marie Hrabalové v divadelním spolku Hálek Nymburk

(nejsou uvedena představení, v nichž hrála „ženu v davu“ a není uvedena na plakátu) /datum premiéry, autor, název, role/

* 20. března 1920, Macchiavelli - Eger: Mandragola, Beatrice

* 1. května 1920, F. V. Krejčí: Bojiště, Luisa Braunová

* 26. září 1920, J. J. Kolár: Magelóna, Eva z Losů

* 16. října 1920, V. Štech: Zmatená pohádka, Číšnice

* 28. října 1920, A. Jirásek: Lucerna, Žena v davu

* 13. listopadu 1920, A. Heijermans: Na faře, Milosrdná sestra

* 12. března 1921, J. Kühnl: Malý lord, Mary

* 9. dubna 1921, G. Drégely: Slečnin manžel, Lisbeta

* 23. dubna 1921, A. Bisson: Bezejmenná, Paní Varenová

* 1. května 1921, A. Kalivoda: Socializace, Emma Jakubcová

* 8. října 1921, A. Jirásek: Otec, Vesničanka v davu

* 28. října 1921, A. Jirásek: Pan Johanes, Princezna Kačenka

* 26. listopadu 1921, R. Mařík: Z nařízení bytové komise, Ema Svobodová

* 3. prosince 1921, D. Niccodemi: Malá Scampolo, Emilie Berniniová

* 11. prosince 1921, M. Neal a M. Ferner: Ospalý Theodor, Zpěvačka Helena le Lievre

* 18. prosince 1921, A. Jirásek: Vojnar-ka, Havlová

* 25. prosince 1921, J. Živný: Motýlek, Líza Rottová

* 31. prosince 1921, Veselý večer na Silvestra, role v několika žertovných vystoupeních

* 14. ledna 1922, H. Mathansen: Průlom, Paní Hermingová

* 1. dubna 1922, O. Blumenthal: U bílého koníčka, Emma Nováková

* 16. dubna 1922, J. Skružný: Macíčková dovolená, Macíčková

* 21. května 1922, B. Vítková - Kunětická: Přítěž, Stavitelova žena Jana Čáповá

* 3. září 1922, F. Arnold: Stydlivý Don Chuan: tři role v jednoaktovkách

* 17. září 1922, J. Vrchlický: Pomsta Caltullova, Choť konsulova Clodie

* 28. září 1922, K. Scheinpflug: Geysir, Vychovatelka Lola

* 14. října 1922, T. Brandon: Charleyova teta, Kitty Verdunová

* 28. října 1922, A. Zima: Návrat mládí, Zdisa Donátová

* 11. listopadu 1922, A. Canna: Vlkodlak, Camilla

* 10. prosince 1922, A. Engel a J. Horst: Modrá myška, Clarisa Robinová

* 25. prosince 1922, C. Dane: Rozlu-ka, Sydney Fairfieldová

* 3. března 1923, M. Glass a E. Klein: Firma, Slečna Goldmannová

* 1. května 1923, P. Bourget: Tribun, Pa-ní Claudelová

* 28. září 1923, W. Shakespeare: Sen noci svatojánské, Královna Elfů Titanie

* 13. října 1923, F. de Curel: Nelidská ze-mě, Viktorie

* 27. října 1923, A. a V. Mrštíkové: Ma-ryša, Strouhalka

* 18. října 1924, R. Jesenská: Devátá lou-ka, Zdenka Bělinová

* 1. listopadu 1924, R. Roda: Dana Petro-vičova, Dana - žena Boja Petroviče

* 29. listopadu 1924, I. Hermann: Vdávky Nanynky Kulichovy, Nanynka

* 13. prosince 1924, E. Labiche: Slaměný klobouk, Anais Beauperthnisová

* 31. prosince 1924, Nymburáci na Mar-su - silvestrovská revue, role v několika vstupech

* 10. ledna 1925, B. Treybal: Protekce, Adéla Hansen

* 1. února 1925, E. Helien: Danešovic děv-čata, Helena Danešová

* 22. února 1925, Nymbureček je jen jeden - masopustní burleska, Marie Nevymáchaná

* 9. března 1925, J. Hilbert: Druhý břeh, Anna Hronová

* 12. dubna 1925, L. Stroupežnický: Naši furianti, Tereza Fialová

* 1. května 1925, L. Stroupežnický: Na valdštejnské šachtě, Tekla

* 10. října 1925, R. Fauchois: Mluvící opi-ce, Nelly Goldsmithová

* 25. prosince 1925, O. Wilde: Ideální manžel, Lady Chilternová

* 6. prosince 1925, W. Shakespeare: Othe-llo, Desdemona

* 20. března 1926, L. Novák: Benglle, Věra Kotrbová

* 4. dubna 1926, D. R. Zoulek: Salcamt, Klotilda Pažautková

* 5. září 1926, P. Henequin a P. Weber: Bar na Montmartru, Ginette

* 12. září 1926, A. Jirásek: Lucerna, Mla-dá kněžna

* 26. září 1926, Z. Grygar a B. Vrbský: Lesní ženka, Mladá markýza

* 28. října 1926, J. K. Tyl: Fidlovačka, Písničkářka

* 21. listopadu 1926, F. F. Šamberk: Karel Havlíček Borovský, Julie Borovská

* 28. listopadu 1926, K. Schöaberr: Do-mov a víra, Matka Rottovy ženy

* 2. října 1927, O. Wilde: Vějíř lady Win-dermerové, Lady Windermereová

* 16. října 1927, R. Bernauer a R. Oeste-rreich: Rajská zahrada, Tilly Hasselbergerová

* 6. listopadu 1927, J. Hilbert: O Boha, Zdenka

* 18. prosince 1927, O. Theer: Faéthón, Aigle

* 19. února 1928, M. E. Selfby: Návštěva v ložnici, Memé Wilingsová

* 4. března 1928, A. Bisson: Růžencová romance, Jana Campbellová

* 25. března 1928, B. Stein: S. M. S. 333, Dohnalová

* 8. dubna 1928, V. Neubauer, J. Burda, K. Novák: Sextánka, Staňa Bínová

* 12. srpna 1928, O. Blumenthal: U bílého koníčka, Julinka

* 2. září 1928, O. Schäffer: Čajová pa-nenka, Fanynka

* 20. října 1928, A. Sedláčková, B. Vrb-ský: Na zapřenou, Gabriela Smithová

* 27. října 1928, autor neuveden: Domů, Sofie Pavlovna

* 25. listopadu 1928, F. X. Svoboda: Po-slední muž, Helena Kohoutová

* 2. prosince 1928, J. M. Barrie: Mamin-ka, Paní Micklehamová

* 16. prosince 1928, L. Hatvany: Souboj lásky, Lydie

* 26. prosince 1928, J. Štolba: Na letním bytě, Česalová

* 31. března 1929, W. S. Mangnan: Con-stance, Constance

* 14. dubna 1929, F. Arnold, A. Bach: To neznáte Hadimršku, Aloisie - dcera Popelce Hadimršky

* 1. května 1929, F. Langer: Obrácení Fer-dyše Pištory, Dostálka

* 11. května 1929, G. Preissová: Jaro v Podzámčí, Bešy

* 6. října 1929, B. Velier: Jest Mary Du-ganova vinna?, Mary Duganova

* 25. prosince 1929, O. Scheinpflugová: Láska není všechno, Lidka

* 25. března 1930, Z. Štěpánek: Monastýr nad tajgou, Anna

* 27. prosince 1931, D. Niccodemi: Stín, Marianna Trégniérová

* 20. března 1932, W. S. Mangham: Po-svátný pramen, Stella

* 27. března 1932, I. Hermann: Kondelík a Vejvara, Betynka

* 10. dubna 1932, Armont, Gerbidon: Dobrodružství paní Ireny, Irena Vernierová

* 25. září 1932, B. Viková - Kunětická: Přítěž, Jana Čáповá

* 27. listopadu 1932, Chlapík na vartě, Její výsost

* 8. prosince 1932, L. Stroupežnický: Naši furianti, Krystýna

* 29. ledna 1933, J. Kubík, D. Hallová: Na Vikárce, Služka Nána

* 12. března 1933, J. Vrchlický: Král a ptáčník, Ginerva - choť Artušova

* 3. září 1933, M. Bradell: Tommy jede rybařit, Melisanda Entwistlová

* 15. října 1933, J. Těpa: Slečna doktorka, Anna Marie Lesserová

* 19. listopadu 1933, K. Želenský: Tažní ptáci, Fany Konvalinková

* 1. dubna 1934, V. Lichtenberg: Neme-hlo, Máry

* 8. dubna 1934, J. de Létraz: Dáma za vo-lantem, Daisy Harrisonová

* 29. června 1934, V. Werener: Zuzana hraje vabank, Zuzana

* 28. září 1934, J. Konopáč: Neklamný cit, Boučková

* 29. listopadu 1936, K. Piskoř: Velké po-kušení, Štěfa Krejzová

* 31. ledna 1937, F. Grésac: Můstek lás-ky, Helena

* 21. března 1937, E. Goulding: Mamá tančí, Ethel Westcourtová, REŽIE Marja Hrabalová

* 28. května 1937, F. Tetauer: Diagnosa, Marie Kovalová - REŽIE Marja Hrabalová
 * 31. října 1937, A. a V. Mrštíkové: Maryša, Maryša, REŽIE Marja Hrabalová
 * 5. prosince 1937, M. Balcarová: Babička nekandiduje, Prababička Tili
 * 16. ledna 1938, M. Reed: Ano, dceruško, Anna Whitmanová - Murrayová
 * 20. března 1938, F. Langer: Dvaasedmdesátka, Marta
 * 18. září 1938, F. Tetauer: Milostná mámení, Boža Janková
 * 30. října 1938, R. Jesenská: Devátá louka, Jitka Bělinová, REŽIE Marja Hrabalová
 * 6. listopadu 1938, autor neuveden: Slečna panská, REŽIE Marja Hrabalová
 * 25. prosince 1938, autor neuveden: Neviditelný most, REŽIE Marja Hrabalová
 * 31. prosince 1938, Veselý hálkovský Silvestr, několik žertovných vystoupení
 * 22. ledna 1939, A. Birabeau: V mateřské náručí, Matylda Pylová
 * 29. ledna 1939, J. Snížek: Příklady táhoun, Marie Bártlová
 * 5. února 1939, V. Dyk: Veliký mág, Hela
 * 7. května 1939, B. Němcová: Babička, Paní kněžna
 * 15. října 1939, D. R. Zoneek: Přezůvky štěstěny, Paní Vrchvoštová
 * 29. října 1939, Suk - Zeyer: Radúz a Mahulena, Královna Myola
 * 19. listopadu 1939, F. F. Šamberk: Josef Kajetán Tyl, Kateřina - Tylova hospodyně
 * 7. dubna 1940, A. Jirásek: Vojnarka, Madlena Vojnarová
 * 21. dubna 1940, F. Tetauer: Člověk nemá jen sebe, Irena Burešová
 * 12. května 1940, I. Herrmann: Vdavky Nanynky Kulichovy, Angelika Knehdhansová
 * 25. prosince 1940, F. Götz: Soupeři, Anna Kolárová - Manětínská
 * 25. ledna 1941, H. Surdenmann: Domov, Františka z Wendlovských
 * 9. března 1941, F. E. Šaman: Slunečný den, Klára Nepilová
 * 15. listopadu 1941: F. Stroupežnický: Naši furianti, Tereška Dubská
 * 4. ledna 1942, M. Rössner: Modrý démant, Paní generálová
 * 13. března 1943, V. Werner: Právo na hřích, Věřina matka
 * 26. prosince 1943, V. M. Strojil: Rodinná pouta, Kateřina Hájková
 * 27. září 1954, G. B. Shaw: Pygmalion, Paní Higginsová

Představení Františka Hrabala v divadelním spolku Hálek Nymburk

* 26. září 1920, J. J. Kolár: Magelóna, Gonsalvi d'Asunar
 * 16. října 1920, V. Štech: Zmatená pohádka, Bosák
 * 28. října 1920, A. Jirásek: Lucerna, Rychtář Votruba
 * 13. listopadu 1920, A. Heijermans: Na faře, Doktor Geert
 * 12. března 1921, J. Kühnl: Malý lord, Sluha Thomas
 * 31. července 1921, K. Čapek: Loupežník, Druhý pták

* 8. října 1921, A. Jirásek: Otec, Právník Janáč
 * 28. října 1921, A. Jirásek: Pan Johannes, Horník
 * 11. prosince 1921, M. Neal a M. Ferner: Ospalý Theodor, Ředitel hotelu Noll
 * 31. prosince 1921, Veselý večer na Silvestra, role v několika žertovných vystoupeních
 * 8. dubna 1922, K. Leger: Slepý, Jeník Marek
 * 28. října 1922, A. Zima: Návrat mládí, Rytmistr Tornavalle
 * 11. listopadu 1922, A. Canna: Vlkodlak, Farář
 * 10. prosince 1922, A. Engel a J. Horst: Modrá myška, Soudní sluha Moucha
 * 3. března 1923, M. Glass a E. Klein: Firma, Agent Fergusson
 * 27. října 1923, A. a V. Mrštíkové: Maryša, Soudní sluha
 * 7. září 1923, J. Buchbinder: Nová hvězda, Režisér Slaba
 * 18. října 1924, R. Jesenská: Devátá louka, Sluha
 * 29. listopadu 1924, I. Hermann: Vdavky Nanynky Kulichovy, dvojrole Vezinet + Max Přetrhlo (záskok)
 * 13. prosince 1924, E. Libiche: Slaměný klobouk, Vezinet
 * 31. prosince 1924, Nymburáci na Marsu - silvestrovská revue, role v několika vstupech
 * 10. ledna 1925, B. Treybal: Protekce, Kavan
 * 1. května 1925, L. Stroupežnický: Na valdštejnské šachtě, Dubský
 * 14. listopadu: 1925, K. Poláček: Pásky na vousy, Pan Matějček
 * 25. prosince 1925, O. Wilde: Ideální manžel, Phipps
 * 6. prosince 1925, W. Shakespeare: Othello, Posel
 * 31. prosince 1925, Votický a Popelář: Cesta kolem světa za 14 dní, Walter Ralph
 * 31. prosince 1926, R. Pimpr: Jo - to je ono! - silvestrovská revue, Lord Krkovička
 * 16. října 1927, R. Bernauer a R. Oesterreich: Rajská zahrada, Inspicent
 * 28. října 1927, V. Štech: Habada a Jordán, Blažej
 * 4. března 1928, A. Bisson: Růžencová romance, Simons
 * 25. března 1928, B. Stein: S. M. S. 333, Dařílek
 * 30. dubna 1928, C. Vautel: Náš pan farář, Tricoud
 * 7. října 1928, L. Verneuil: Hlava či orel, Princ Silif Erzeroun
 * 25. listopadu 1928, J. Rudolff: Krejčík a Kašpárek hrdinové, Uhlíř Kuba
 * 14. dubna 1929, F. Arnold, A. Bach: To neznáte Hadimršku, Kancelářský sluha Puntík
 * 1. května 1929, F. Langer: Obrácení Ferdýše Pištory, dvojrole Důstojník + Profesor Kosterka
 * 27. října 1929, J. Skorkovská: Opičák Fuk, Komorník
 * 27. března 1932, I. Hermann: Kondelík a Vejvara, Pajtlšmíd

Divadelní spolek Hálek v Nymburce
 * 1890 - 1910 - 1920 - 1930 - 1940 - 1950

V neděli dne 2. října 1927.
 3 hod v představení.

Sté vystoupení paní Marie Hrabalové.

Oscer Wilde:

Vějíř lady Windermereové

Hra o dobré ženě o 4 jednáních Přeložil Jan Haviasa Režie Jan Mlýnský

Osoby:

Lord Windermere	Jan Mlýnský
Lord Darlington	Karel Václavík
Lord Augustus	Josef Štěpán
Paul Cressingham	Emil Hájek
Pin Dethby	Josef Růžička
Jan Mlýnský	Josef Přibyl
Přemysl Šebek	Leopold Fiala
Lady Windermereová	Marie Hrabalová
Věruška z Bělského	Jitka Hrabalová
Lady Agnes Cartwrightová	Milka Matyášková
Lady Penningtonová	Anna Uhlířová
Lady Fotheringhaleová	Marie Fallová
Lady Stanburyová	Zdenka Brezavská
Pan Lyones-Dunperová	Zdenka Šimková
Pan Elvina	Říša Šimková
Richard Lyones	Zdenka Mělníková

Čas představení: 100 minut. Po představení: 15 minut odpočinku.

Začátek představení o 8. h. večer. Konec v 10 hodin.

Představení bylo provedeno v Nymburce dne 2. října 1927 v 8. hodin večerního představení. Přeložil: Jan Haviasa. Režie: Jan Mlýnský.

* 27. listopadu 1932, Chlapík na vartě, Rychtář
 * 8. prosince 1932, L. Stroupežnický: Naši furianti, Marek Ehrmann
 * 15. října 1933, J. Tepa: Slečna doktorka, Otec
 * 19. listopadu 1933, K. Želenský: Tažní ptáci, Hamerský
 * 1. dubna 1934, V. Lichtenberg: Nemehlo, Generální konsul Müller
 * 29. června 1934, V. Werener: Zuzana hraje vabank, František
 * 29. listopadu 1936, K. Piskoř: Velké pokoušení, Dědeček
 * 17. ledna 1937, F. Procházka: Spravedlnost je základem státu, Vrchní rada Máslo
 * 21. března 1937, E. Goulding: Mamá tančí, Mc. Cuire
 * 5. prosince 1937, M. Balcarová: Babička nekandiduje, Dědeček Měchura
 * 15. března 1938, E. Konrád: Kde se žebřrá, Prodavač kroužků na klíče
 * 20. března 1938, F. Langer: Dvaasedmdesátka, Úředník
 * 19. listopadu 1939, F. F. Šamberk: Josef Kajetán Tyl, Florián Buchta - pekař
 * 7. dubna 1940, A. Jirásek: Vojnarka, Jan Hruška - zpěvák
 * 25. prosince, F. Götz: Soupeři, Inspicent Křtín
 * 25. ledna 1941, H. Surdenmann: Domov, Profesor Beckann
 * 4. ledna 1942, M. Rössner: Modrý démant, Policejní rada
 * 5. listopadu 1955, A. Jirásek: Lucerna, rychtář Votruba

Představení Josefa Hrabala v divadelním spolku Hálek Nymburk
 * 20. března 1938, F. Langer: Dvaasedmdesátka, Věžeň

Představení Bohumila Hrabala v divadelním spolku Hálek Nymburk
 * 18. března 1944, S. Kadlec: Milovat není jen mít rád, Don Juan

Jan Řehounek

Časopis Respekt otiskl 19. září 2011 článek Jana H. Vitvara „Slalom s Hrabalem“. Protože je to zajímavé čtení, děkujeme Tomáši Mazalovi, že nás na něj upozornil.

Slalom s Hrabalem

Průvodce krajinami geniálního spisovatele nám připomíná, proč jsme na něj tak rychle zapomněli

Pro běžného smrtelníka to byla vskutku přetěžká trať. Prakticky nezvládnutelná. Velký libeňský slalom začínal nahore na Bulovce, odkud se přeborník pustil strmě dolů k potoku Rokytka. Cestou se musel trefit do branek v podobě restaurací a výčepů U Hofmanů, Na Vlachovce, Na Růžku, U Milerů, U Ferklů, U Hasmanů či U Douďů, cíl byl v automatu U Schoellerů, kam ovšem málokterý závodník dorazil. V každé brance si totiž musel dát jedno pivo, což byl při počtu zhruba šestnácti zatáček - zpestřených navíc sem tam něčím ostřejším - téměř nad lidský úkol.

Velký libeňský slalom nevytýčil nikdo jiný než nejslavnější obyvatel této kdysi dělnické části hlavního města, spisovatel Bohumil Hrabal (1914 - 1997). Co se našich předních autorů spjatých s dvacátým stoletím týče, můžeme jen matně tušit, kde přesně během svého života bydlel Milan Kundera, kde a jak studoval Jiří Kolář či která města procestoval Ivan Martin Jirous. Zato Hrabalův pohyb „lokality Čech a Moravy, které krátkodobě navštívil, kde nějaký čas pobýval, pracoval nebo v určité etapě svého života bydlel“, máme zmapován do posledního detailu. Včetně libeňského slalomu. Děje se tak díky průvodci Cesty s Bohumilem Hrabalem, který jeho dávnému příteli Tomáši Mazalovi v těchto dnech vydala Academia.

Kniha nenabízí jen skvělou možnost vyjít si ve stopách literáta, který v našem písemnictví jako vůbec první dokázal „vedle kapavky položit briliant“, aby tak jeho text „zahřměl“, jak sám říkal. Čili vynést svět toho nejodstrkovanějšího plebsu v podobě hospodských povalečů a umaštěných dělníků do nejvyšších pater zdejší kultury, aniž by na tom jedna ze stran nějak tratila, ba naopak, aby to obě obohatilo. Mazalův průvodce je také dobrou příležitostí uvědomit si, co z Hrabalova odkazu necelých patnáct let po jeho smrti přetrvává.

Konec Automatu Svět

Ještě nedávno tu do ulice svítil bílý nápis vyvedený na zelených kachličkách. Vlevo bylo napsáno velkými písmeny RESTAURACE, vpravo KAVÁRNA, mezi nimi pak byl menším nápisem SVĚT diagonálně překryt stylizovaný glóbus, na němž tvar států tak docela neodpovídal realitě. Od letošního léta si už této charakteristické zvláštnosti na fasádě jednoho libeňského domu nikdo nemůže všimnout. Po letech dohadování, marného přemlouvání a falešných nadějí se totiž v Libni zbouřil Automat Svět, dějiště nebo minimálně inspirace mnoha Hrabalových příběhů. Tomáš Mazal už tuto aktualitu do svého průvodce nestihl zařadit. Jen sem napsal, že od roku

1998 je majitelem konstruktivistického pětipatrového Paláce Svět italská společnost, která nechává kulturní památku z třicátých let chátrat. Podnikatel Antonio Crispino se však letos nakonec nečekaně rozhoupal k činnosti a pod tlakem libeňské radnice (dostal od ní pokutu 180 tisíc korun) začal palác rekonstruovat. Začal tím, že zbouřal to nejpůvabnější, co v něm zbylo. Přístavbu s legendárním automatem, do něhož chodil Hrabal na pivo třeba s grafikem Vladimírem Boudníkem. Jak je ostatně vidět ve filmové povídce Věry Chytilové Automat Svět, kde si oba zahráli sami sebe, tak jako to před kamerou udělala i paní výčepní Vlastovková, která „měla vždycky dobrou náladu a ještě lepší pivo“, jak stojí v Hrabalově novele Něžný barbar.

Při pátrání, co způsobilo nynější zkázu Automatu Svět, je dobré vrátit se právě do roku 1990, kdy Něžného barbara vydal Československý spisovatel. Tehdy se zdálo, že v kraji snad není populárnějšího spisovatele. Statistický náklad díla donedávna proskribovaného Bohumila Hrabala mizel z pulů se stejnou rychlostí, s jakou si Československo zvykalo na svobodu. Knihu navíc rychle následoval filmový přepis, který pro kina těsně před revolucí natočil Petr Koliha s hereckým trojlístkem Jiří Menzel (Hrabal), Boleslav Polívka (Boudník) a Arnošt Goldflam (Egon Bondy). Zdálo se, že se budou opakovat šedesátá léta, kdy po dekadě nuceného života v undergroundu vystoupil Hrabal na světlo s knihami Perlička na dně či Ostře sledované vlaky. V tradiční vydavatelské čtvrtky se na ně před knihkupectvími stály hodinové fronty. A Menzel dostal za adaptaci Ostře sledovaných vlaků filmového Oscara.

Jenže se neopakovala. Zatímco v šedesátých letech byl přes veškeré tehdejší uvolnění komunistického tlaku Hrabal stále jednou z mála literárních lahůdek, která tu byla k dostání, devadesátá léta s sebou přinesla mnohem dravější rozmach potencionální konkurence. Hlad českých čtenářů po dříve pronásledovaných autorech byl záhy ukojen a vystřídán touhou po nových jménech.

S velkým očekáváním spuštěné Sebrané spisy Bohumila Hrabala, do kterých se

pustil Václav Kadlec ve svém nakladatelství Pražská imaginace, se do finálového devatenáctého svazku podařilo dotlačit jen díky Kadlecově neutuchajícímu zápalu. V knihkupectví o ně měl zájem málokdo a náklad posledních svazků tak stěží dosahoval několika set kusů výtisků. Aby je Kadlec vůbec dostal do distribuce, musel prodat chatu a auto.

Pózovitý a falešný

Od Hrabala se navíc odvrátili nejen předjedení čtenáři, ale i stát: Kadlec, platící z vlastní kapsy vydávání kritických spisů, z nichž budou v budoucnu vycházet všichni hrabalovští badatelé u nás i v cizině, od něj ani ve chvíli hrozby skončení tak výjimečného projektu nedostal ani korunu. Poslední svazek spisů vyšel měsíc po Hrabalově smr-

ti. A je symbolické, že v onom počátku února 1997 do strašnického krematoria z oficiálních představitelů státu dorazil jen ministr kultury Pavel Dostál. A že ve stejném roce tehdejší premiér Václav Klaus v knižním rozhovoru prohlásil, že Hrabalova literatura oslavující lidi žijící na okraji společnosti je „pózovitá a falešná“.

Vlastně to má logiku. Bohumil Hrabal skutečně nezapadal do ideálů našeho grunderského kapitalismu devadesátých let. V době, kdy společnost bohatla a tloustla a kdy Klaus prohlásil, že neumí rozpoznat špinavé peníze od čistých, se Hrabal znovu postavil do opozice. Programově chudl a hubl. V pozici nepřekřádanějšího českého autora dvacátého století se uzavřel do svého 3+1 v panelákovém bytě na kobyliškém sídlišti, odkud vyrážel jen za svou pověstnou stolní společností U Zlatého tygra a především za milovanými „kočenkami“, jejichž houf mu osídlil chatu ve středočeském Kersku.

Snad je to jen náhoda podpořená autorovým přibývajícím věkem, ale ta souhra

zarazí: čím méně bylo v kurzu číst Hrabala, tím menší byla zároveň jeho chuť něco dalšího psát.

Ne že by o Hrabala nebyl zájem. Ale spisovatel početné skupinky svých obdivovatelů od sebe - na rozdíl od koček - odháněl, chtěl dožít o samotě, ačkoli právě existenciální tíseň z pocitu odloučenosti od okolního světa je tón, který v jeho závěrečných textech zcela dominuje. Když Tomáš Mazal v novém průvodci popisuje poslední místa spojená s životem Bohumila Hrabala, není to veselé, ba ani krasosmutné čtení. Je to vlastně docela deprese. Panelák, v němž po smrti své ženy přezdívané Pipsi žije v naprostém chaosu a jehož obyvatelé ho nesnášejí pro jeho stařecké návraty z nočních tahů. Fakultní nemocnice Na Bulovce, kde maniodepresivní autor sužovaný sníženou pohyblivostí tráví poslední dva měsíce svého bytí a z jejíhož pátého patra 3. února 1997 v odpoledních hodinách vyskočí z okna. Hřbitov v Hradištku, kde je pochován spolu s matkou, otcem, který si ho osvojil, strýcem Pepi-

nem, Pipsi a nedopitou nymburskou de-sítkou, kterou vedle jeho urny postavil jeden příznivec.

To není úplně čítankový konec autora, jemuž v naší literatuře těžko najdeme ekvivalent.

Spousta protikladů

Čítankový nebyl ani posmrtný osud jeho díla. O dědická práva se strhla dlouhá právní bitva, z níž vyšli vítězně tuzemská agentura Dilia, švýcarský potomek spisovatelovy přítelkyně Zuzany Rothové a částečně také opuštěné kočky, které jsou dodnes financované z literárních tantiém. Kvůli tahačím u nás na několik let přestaly Hrabalovy knihy úplně vycházet. Člověku se chce v této souvislosti spolu s autorem říct: „Kdo chce žít ve střední Evropě, musí být maličko přivožralý.“

Nutno ovšem dodat, že Hrabal byl při své lásce k alkoholu střizlivým realistou. K milovanému plebsu se ostatně nedostal díky tomu, že by s ním už od puberty intuitivně vysedával u piva nebo že by neměl jinou možnost. Byl dítětem z dobře situo-

vané rodiny účetního pivovaru, vystudovaným doktorem práv a neobvykle sečtělým člověkem. V jeho lásce k „nižším“ vrstvám společnosti však nebyla žádná póza ani nic falešného. Cestu k nim si našel po zralé úvaze, že lépe se mu mluví, naslouchá, pije, zkrátka žije s lidmi, které za války potkal jako výpravčí na dráze nebo později při brigádě v kladenských hutích. S lidmi, kteří svět vnímali jako on, kteří dokázali naslouchat filozofickým úvahám, a pak se klidně přede všemi vyzvracet na stůl.

Ono v úvodu zmiňované setkání briliantu a kapavky na papíře zasunutém v jeho psacím stroji tedy nebylo ničím jiným než přiznáním holého faktu: svět je plný protikladů a jen ten, kdo si je z obou stran pouští k tělu, dokáže žít plně a svobodně. Nezbyvá nám tedy než smířit se s tím, že jedním z těchto protikladů je i nynější likvidace Paláce Svět v atmosféře jistého celospolečenského pozapomnění na Bohumila Hrabala. On sám by pro to měl vzhledem ke svému bytostně těsnému vztahu k sebedestrukci jistě pochopení.

V knize *Moje šílené století* (Nakladatelství Academia, Praha, 2010) jež je mimochodem velmi zajímavým čtením, vzpomíná její autor Ivan Klíma na dobu, kdy spolu s mnoha dalšími včetně Bohumila Hrabala patřil mezi „autory v likvidaci“, tedy mezi autory, kteří nesměli publikovat.

Začátkem jara 1974 se měl dožít šedesáti let Bohumil Hrabal, autor, kterého jsem (jistě nejenom já) považoval za nejpozoruhodnějšího z našich prozaiků. Kdyby u nás panovaly jen trochu slušnější poměry, určitě by jeho narozeniny daly záminku k moha článkům, pořadům v rozhlase a televizi, blahopřání by jistě poslali kromě tisíců

jeho ctitelů i ústavní činitelé. Kdyby patřil k těm několika kolaborujícím autorům, dostal by nejspíš řád a titul Národního umělce. Teď však patřil mezi zakázané, tedy v podstatě pro současnou moc a všechna nakladatelství neexistující tvůrce.

Nepatřil jsem do kroužku blízkých Hrabalových přátel, ti se pravidelně scházeli na pivo v malostranské hospodě U tygra. Hrabala jsem však znal z letných setkání ještě z dob, kdy jsme byli členy spisovatelského svazu. Teď mě napadlo, že bychom měli nějak vzdát našemu kolegovi náležitou poctu, a přátelé souhlasili. Sepsali jsme tedy, pokud jsme svedli starobylým jazykem, text bully, v němž byl Bohumil Hrabal z královského rozhodnutí jmenován knížetem písemnictví českého s právem nosit briliantovou členku. Saša Kliment opatřil latinský překlad našeho textu. Získali jsme výtvarníka (už si nevzpomínám, kdo jím byl, o něco později podobné dokumenty zhotovovala naše Nanda), který bullu slavnostně vyvedl. Orientalistu Oldřicha Krále, který patřil k Hrabalovým přátelům, jsme přesvědčili, že díky svému příjmení je přímo předur-

čen, aby naši bullu podepsal. Briliantovou členku jsme neměli, ale alespoň jsem se ujal úkolu připravit pro oslavence sborník z příspěvků, které seženu od ostatních kolegů, a Ludvík /Kundera/ zařídil jeho opsání i skvostnou vazbu.

Kníže písemnictví českého

Hrabal nás tehdy čekal na ulici před svým panelákovým sídlem (dorazili jsme se čtvrt hodinovým zpožděním). Přijal nás s rozpaky a navrhoval, že radši nepůjdeme dovnitř, neboť tohle je dům, kde se všechno odposlouchává.

Vysvětlili jsme mu, že musíme nahoru, protože dostane dokument, na němž musí být pečeť, tu potřebujeme vyrobit z vosku, což se nedá dělat, taky tu není slavnostní prostředí. Hrabal se podvolil a odvedl nás k sobě do bytu.

Tam jsme mu sborník i bullu předali.

Kníže českého písemnictví byl mírně dojat. Několikrát opakoval: Jo, výborně, to jste nemuseli, výborně, chlapi.

Pak otevřel sborník nazvaný: Co bych psal, kdybych měl kam, tak píšu Vám, pane Hrabal.

Kníže se pak nám všem, kdo jsme tu byli a přinesli si kopii sborníku, do ní podepsal: Originál tohoto textu na Den učitelů 74 přijal Hrabal B.

Pak jsme se posadili kolem kulatého stolu a pečeti. Bylo to obřadné. Já držel hořící svíčku a Saša /Kliment/ přitiskl do vosku starou švédskou minci. Hrabal přinesl láhev egypt-

ského koňaku, nalil nám a vyprávěl o svém dětství, o mamince, jak když on byl nemanželsky počat a ona vyjevila svůj stav doma, tatínek ji chtěl zastřelit a jeho žena mu v tom zabránila, když mu pušku sebrala se slovy: „Nechte toho a pojďte jezť!“ A vyprávěl to s takovou přesvědčivostí, jako by tuhle scénu na vlastní oči viděl.

Když jsme se asi po hodině zvedli, Ludvík se zeptal, zda máme zase přijít za deset, či až za dvacet let. Kníže české literatury řekl: „To by byla škoda, já vás rád vidím. Přijďte tak za dva měsíce.“ Ve dveřích si ještě vzpomněl, jak nedávno ztratil klíče a přitom na hoře na plotně se mu vařilo maso. Už byl celý zoufalý a náhodou zrovna přišel Ludvík s novými knížkami a hned ho utěšil: „Ty nechceš nikdy ztratit klíče? Ty chceš být pořád ve všem dokonalý?“ A na to že on, Hrabal, často myslí, když se mu něco nevede.

Ludvík nesouhlasil: „To že jsem říkal? To já přece neříkal.“

Hrabal trval na svém. „To jsi řekl! A já na to často myslím.“

Ludvík namítl: „To já nemohl říkat, vždyť já si něco takového nemyslím. Já si myslím, že se klíče vůbec nemají ztrácet. Ale v takové situaci,“ připustil z úcty k oslavenci, „člověk říká i věci, které si nemyslí.“

A s tím jsme se rozloučili.

(autor se dopustil malého omylu - hospoda U Tygra není na Malé Straně nýbrž na Starém Městě)